

HOOFSTUK 4

DIE UITDAGING AAN PASTORAAT VANDAG (PRAKTIESE RIGLYNE)

4.1 INLEIDING.

Persoonlike lewensbestuur is belangrik en noodsaaklik by elke mens wat doelgerig wil lewe. By die gelowige geld dit veral, aangesien hy of sy lewe sodanig moet bestuur dat hy of sy elke oomblik beweeg in die rigting van die koninkryk van God en dat die wyse waarop hy of sy hulle lewens bestuur, voldoen aan die eise van die Skrif.

Veranderende lewensomstandighede in die post moderne tyd, vra na ander en meer doeltreffende lewensbestuursvaardighede in die praktiese lewe. Pastoraat staan op hierdie punt voor geweldige uitdagings. Die lewensproblematiek van die dag vereis dat pastoraat betekenisvol geïmplementeer word om 'n sinvolle en suksesvolle lewe vir die gelowige te bewerkstellig. Pastoraat behels kommunikasie/gesprek. Gesprek is konstruktief, vernuwend, terapeuties en verhelderend. Dit dra by tot verandering in mense se lewens en hul bestuur van sake. Hierin lê vandag groot uitdagings aan die pastoraat want die evangelie moet sinvol gekommunikeer word in die praktyk van die lewe van die gelowige. Waar sinvolle kommunikasie van die evangelie nie plaasvind nie (as gevolg van problematiese situasies), tree pastoraat in sodat God die mens in sy persoonlike omstandighede kan ontmoet. Dit verduidelik die praktiese aard van teologie. Daar kan nie net met teorieë gewerk word nie. Teorieë alleen bring nie die gewenste verandering nie. Praktiese pastoraat is nodig dat die gelowige sy lewe in die praktyk reg sal bestuur. Daarom vind 'n pastorale gesprek plaas tussen die pastor en die pastorant. Saam word die lewensverhaal gerekonstrueer, gesoek na sin en betekenis en verstaan van die lewensgebeure, sodat verantwoorde lewensbestuursvaardighede bekom kan word. Die mens se lewe en gedrag en optrede loop deur 'n verhaal (vgl. Vos, 1995:42). Die verhaal kom in 'n pastorale gesprek op narratiewe wyse na vore deurdat op besondere wyse daarop gefokus word (vgl. Müller, 1996:21).

4.2 DIE VERHAAL EN DIE BENUTTING DAARVAN IN DIE PASTORALE GESPREK.

Peterson (1987:119) beskryf die verhaal as " ... the most adult form of language." In praktiese teologie en in die pastorale gesprek moet dit as 'n baie verneme riglyn vir die pastorale sorg raakgesien word. Die pastorale gesprek is nie maar net 'n gesprek nie. Dit het ten doel die grondige herskryf van die lewensverhaal tot in sy kern, sodat daar verandering en vernuwing kan kom. Die vertel van die verhaal word in die pastorale gesprek benut om onder andere aan die gelowige ander lewensbestuursvaardighede te laat bekom. Verhale verskil, maar het tog ook baie ooreenkomste. Peterson (1987:121) vergelyk verhale met die basiese eienskappe van 'n liggaam. Tog verskil elke liggaam van die volgende een. Elke verhaal klink anders, maar die basiese elemente van 'n verhaal, word telkens weer terug gevind. In die praktyk van pastorale teologie moet die volgende vyf karakteristieke eienskappe van 'n verhaal telkens onderskei word :

1. Elke verhaal het 'n begin en 'n einde. Verhale neem vorm aan binne ruimte en tyd. Daar is 'n verlede en 'n toekoms in elke verhaal.
2. Elke verhaal vertel van een of ander krisis of probleem.
3. Op 'n manier is daar 'n verlossing wat deel van die intrige vorm.
4. Karakterontwikkeling vind plaas. Dit gaan oor persone wat name dra en betekenis het binne die geheel. Die spelers in die verhaal en hulle verhoudinge tot mekaar, ontwikkel ook in die verhaal.
5. Alles in die verhaal het betekenis. 'n Verhaal behels 'n outeur en wat hy in die verhaal invoeg, word met 'n doel ingevoeg.

Aan die hand van hierdie vyf karakteristieke eienskappe van elke verhaal, word die pastorant gelei tot die vertel van die volle verhaal. Die pastorant word gelei om die

verhaal op so 'n wyse te vertel dat daar uiteindelik sinvolle rekonstruksie en herinterpretasie van die verhaal plaasvind. Dan word nie-werkbare bestuurspraktyke uitgewys, bepaal en bespreek. Verkeerde gesindhede, toewyding (commitment), die neem van verantwoordelikheid, wanbestuur van tyd, onsuksesvolle kommunikasie, verkeerde besluitneming en die onvermoë om probleme doeltreffend op te los, kom in die pastorale gesprek onder die vergrootglas. Die evangelie van bevryding en verlossing werp die nodige lig op die aangeleenthede. Die Heilige Gees wat in die pastorale gesprek teenwoordig is, bring verandering en vernuwing. Só dra die pastorale gesprek dan by tot die verkryging van verantwoorde lewensbestuursvaardighede. Kommunikatiewe handeling is intensioneel. Pastorale sorg en die pastorale gesprek is kommunikatiewe handeling wat doelbewus ingryp in die geloofslawe en persoonlike omstandighede van die gelowige met die doel om die nodige verandering te bring met die oog op die ideale situasie met betrekking tot die koninkryk van God. Pastores neem hierdie aspek in diens van hul pastorale versorging aan die gelowige. Müller (1996:104), dui die taak van die pastor as volg aan:

“Die terapeut se taak is dus om vyf groot bewegings uit te voer:

1. Help die gesin om die storie van nood so geartikuleerd as moontlik te vertel.
2. Lei die gesin om die storie van die verlede (gesinne van herkoms en die huidige gesin se geskiedenis) te vertel.
3. Help die gesin om die storie van die toekoms te vertel sodat die aard van die verduisterde toekomsbeeld uitgespreek word. Nou moet daar 'n omleidingsoperasie gedoen word, daar moet kanale oopgemaak word sodat “bloed” tussen hierdie twee stories kan vloei. Hierdie omleidingsoperasie vind vanself plaas sodat die stories bevredigend geherstrukturer is. Sodra daar 'n vloei tussen die stories van die toekoms en die verlede is, word daar eintlik 'n nuwe teenwoordige of huidige storie geskep. Om dit te bewerkstellig moet die vierde beweging

uitgevoer word.

4. Herstruktureer die verledeverhaal. Met 'n positiewe herstrukturering en nuwe punktualies word - met dieselfde stel feite - 'n ander meer aanvaarbare storie geskep.
5. 'n Rekonstruksie van die toekomsverhaal is die laaste punt op die agenda. Deur middel van verbeelding moet 'n nuwe toekomsbeeld geskep word. Dit is nou moontlik op grond van 'n geherstruktureerde verledeverhaal.

So ontstaan daar ook 'n baie natuurlike plek van *Die Storie*. God se storie kan 'n gesin help om beide verlede- en toekoms stories so te herstruktureer dat dit verbindingskanale oopmaak, en dit laat mense in die hede verander. 'n Verandering in die hede is nie moontlik sonder duidelike verbindingslyne tussen die storie van die verlede en die storie van die toekoms nie. Vanuit God se Verhaal kan ons ons eie verhale herinterpreteer. Met 'n nuwe "reframing" kan 'n andersins pynlike verledeverhaal nou soos 'n klip onder die stroom word waarop ek kan vastrap en nuwe hoop kry om die oorkantse wal ongeskonde te haal."

Die pastorant kom na die beradingsessie om sy verhaal te vertel. Pastores benut die geleentheid om vas te stel waarom die huidige verhaal vasgeloop het. Die verhaal uit die verlede het geloop tot hier waar die persoon nou probleme het. 'n Verhaal wat 'n vloei het van die verlede deur na die toekoms, bevat die nodige potensiaal, wat verandering meebring. Die pastor lei die pastorant daartoe om die verledeverhaal en die toekomsverhaal, vanuit die huidige vasgeloopte verhaal te vertel en te rekonstrueer. God se verhaal in ons verhaal lei tot sinvolle herinterpretasie. Vanuit God se Verhaal kan ons ons eie verhale herintepreter.

Om verskeie redes is dit nie maklik nie. In die praktyk van die pastorale sorg, tref ons soms "onverklaarbare" en "onverstaanbare" probleme aan. Rondom die pastorale

gesprek, heers daar 'n sekere problematiek wat eers onder oë gekry moet word. Die pastorale gesprek is die "hart" van pastorale sorg. As daardie "hart" nie reg funksioneer nie, ly pastorale sorg geheel en al daaronder. Die teologie van die pastorale gesprek kom derhalwe hier ter sprake. Enkele praktiese riglyne sal in die bespreking onderstreep word. Deur die onderstreping van sekere praktiese riglyne word nie alleen die relevansie van hierdie studie beklemtoon nie, maar ook die uitdaging aan pastoraat vandag, met die oog die verwerwing van Skrifgefundeerde lewensbestuursvaardighede.

4.3 KOMMUNIKASIE PROBLEMATIEK..

Die post moderne mens verkeer in groot nood. Hier by die wisseling van die twintigste eeu, verander die wêreld teen 'n duiselingwekkende tempo. Nie net die wêreld nie, maar ook dié wat daarop woon lyk ingrypend anders as sowat vyftig of sestig jaar gelede. Ten spyte van groot vooruitgang op al die terreine van die lewe, verkeer die mens vandag in groot geestelike nood. Die aandag wat pastorale sorg aan die mens vandag gee, hang saam met die beangste verskynsel van sekularisasie. Hierdie ontsaglike beweging van emansipasie van alle lewensterreine van die gesag van God en die gesag van die kerk, gepaardgaande met die ontwikkeling van 'n moderne samelewing wat beheers word deur die groot onpersoonlike magte van ideologie en tegnologie, het pastorale sorg voor ingrypende probleme geplaas. Sekularisasie het ook binne die kerk sy invloed laat geld. Pastorale sorg is eerstens gerig op lidmate van die gemeente, maar die lidmate leef binne die gesekulariseerde wêreld. Die invloede wat in die wêreld werksaam is, word dus via kerklidmate wat daar leef, in die kerk ingedra. **Die pastor sal dus in sy pastorale optrede rekening moet hou met dit wat in die post moderne wêreld aan die gang is, sodat hy in die pastorale gesprek, nie by die mens van die een en twintigste eeu verbypraat nie.** Die gesag van God, die gesag van die Bybel, die gesag van die kerk en selfs die gesag van die ampsdraer, word nie meer as vanselfsprekend aanvaar nie. Die a-godsdienstige mens moet eers weer van hierdie gesagsstrukture bewus gemaak word. Die Bybel, die kerk en die pastor het as gevolg van sekularisasie vir die post moderne mens op die agtergrond geraak. Die pastor wil met hierdie mens in gesprek tree en dit vereis baie vernuf en

oorredingskrag om die gesekulariseerde, a-godsdienstige mens te bereik en te betrek by 'n pastorale gesprek wat onder andere handel oor Skrifgefundeerde lewensbestuursvaardighede. Sekularisme het juis die toekomspektiewe verdof. Die soeke na die sin van die lewe word hoog op die agenda geplaas.

Die uitstaande kenmerke van sekularisasie is: individualisme, massafikasie en toenemende godsdienstloosheid. Dit skep probleme vir pastorale sorg en vir die pastorale gesprek (vgl. Smuts, 1962:6).

4.3.1 Individualisme.

In die middeleeue het die bevolking van Wes-Europa in hegte samelewingsverbande geleef. Met die Renaissance word die mens as individu ontdek. Dit was ook die beginpunt van die vereensaamde individualisme. Couwenberg beskryf dit as volg: "De mens ontdekt zichzelf als individu. Van groepswezen wordt hij, naarmate dit proces van emancipatie en secularisatie zich voltrekt, meer en meer een zelfstandige persoonlijkheid met eigen wil en eigen denken, op grond waarvan hij zich in toenemende mate gaat verzetten tegen het gevestigde cultuurpatroon. Dit proces van emancipatie en secularisatie dat dus met een groeiend ik-besef gepaard gaat (men duidt dit verschijnsel ook wel aan als het individualisatie-proces), is de eerste factor in de vereenzaming van de moderne mens. Het is in zijn uitwerking een uniek gebeuren in de historie" (Couwenberg, 1958:24).

Individualisme het in drie fases hom voltrek. Tydens die Renaissance en die Kerkhervorming begin die rasideel-handelende mens hom meer en meer outonoom voel. Tydens die verligting ontwikkel die tweede fase wanneer die heerskappy van die menslike rede verklaar word. Met die Franse Rewolusie, kom die massa vir die eerste maal in beweging, aangevuur deur die rewolusionêre idee van individuele vryheidsregte. Die emansipasie van die enkeling begin met die negentiende eeu. In die derde fase dring individualisme nou deur tot alle lae van die bevolking en word 'n massa-verskynsel. Nou is die moderne mens totaal losgeruk van die ou maatskaplike en geestelike bindinge wat sekerheid in die lewe gegee het. Die selfstandig geworde

“ek” het geen sekerhede meer nie want die groepsgebonde sekerheid van vroeër is weg. Daar is ook in die plek daarvan nog niks geplaas wat sekerheid bied nie. In sy selfstandigwording, het hy verder vereensaam. Hy is nou totaal onseker oor die lewe. Jean Paul Sartre is ‘n bekende eksistensiefilosof wat ‘n tipiese verteenwoordiger is van die lewensgevoel van die selfstandige mens. Hy sien die mens as ontsettend eensaam, ‘n vreemdeling vir ander mense en ook vir homself. Pastorale sorg moet hiervan deeglik kennis neem. Die selfstandige mens is nie meer instaat om ‘n ander werklik te ontmoet nie. Hy is eensaam en onseker. Dit bring die geweldige kommunikasiegapinge na vore waarmee ons in die pastorale gesprek en selfs in die prediking worstel. Die post moderne mens leef saam met andere, met wie hy inderdaad nie wil saam wees nie. Werklike kommunikasie het baie moeilik geword. Die vereensamingsproses en die groot onsekerheid wat by die mens heers, belemmer sinvolle gesprek. In Suid-Afrika het ons vroeër, miskien gedurende die vyftiger jare, ook nog hegte gesins- en familiebande gehad. Op die plase en op die platteland het hegte samelewingsverbande nog bestaan. Saam met die wêreldverskynsels van sekularisasie en massafikasie, het in Suid-Afrika ook nog verstedeliking taamlik vinnig bygekom. Hier by die nuwe millenium kry ons nou te doen met die onsekere losgeslane, vereensaamde massamens. Met hom of haar wil ons in gesprek tree oor sy of haar lewensnood. Dit bied geweldige uitdagings aan pastoraat. Hoe benader jy nou só ‘n mens? Sedert 1994 het Suid-Afrika ook snel verander in ‘n demokrasie. Groot onsekerheid heers oor die toekoms. Gelykshaking is nog vreemd vir baie mense. Stakings en geweld vier hoogty. Die pastor moet weet om hierdie losgeslane, onseker mens in ‘n pastorale gesprek te betrek. Saam moet hulle soek na die sin van die lewe. Saam moet hulle soek na ander lewensbestuursvaardighede wat aangepas is by die moderne kerk en samelewing.

4.3.2 Massafikasie.

Dit vind nie noodwendig plaas wanneer ‘n groot aantal mense bymekaar is nie, maar wel wanneer die lewensvoorwaardes vir elke individu binne die massa “massaal” word. Die enkeling word in die massa verswelg. ‘n Samehoping van mense sonder binding aan mekaar ontstaan (vgl. Smuts, 1962:12). Niemand ken die mens meer as persoon

nie. Hy word bloot 'n nommer. **Pastors moet dit insien dat in so 'n bedeling niemand meer rekening hou met die persoonlike belange en behoeftes van die enkeling nie. Die kerk en by name die pastor, kan egter hieraan voldoen deur pastorale sorg.** Die vlug in die massa in, kan ook dikwels gesien word as 'n ontvlugting uit die eensaamheid uit. Moderne lawaaierige musiek het as gevolg hiervan ontstaan. Die mens luister nie eers regtig na die musiek nie, maar dit moet baie hard wees sodat dit sy eensaamheid kan verdryf en hy kan voel hy is ten minste een van die massa wat so lawaaierig en onseker lewe! 'n Konfrontasie met die werklikheid, is vir die moderne individu skrikwekkend. Hy skuil liever tussen die massas en vereenselwig hom met die demokrasie. Dit maak die pastorale gesprek dus baie moeilik, want hierdie mens word nou uit die massa uitgehaal om in dialoog met die pastor te kom staan. Massafikasie is nie net 'n vlug uit die eensaamheid nie, maar moet ook herken word as die afskuiwing van persoonlike verantwoordelikheid. Dit maak ons tema juis so belangrik. **Verantwoorde lewensbestuur is vir die gelowige noodsaaklik.** Die massa is nie instaat tot verantwoordelikheid nie. Slegs as enkeling kan die mens voor 'n beslissing en verantwoordelikheid gestel word. Dit is 'n baie belangrike lewensbestuursaspek. Wie dus as massa-mens leef, ontduik die verpligting tot verantwoordelike persoonlike stellingname. Massafikasie hou vir die kerk 'n ernstige bedreiging in. Waar die kerk van Jesus Christus egter waarlik kerk is, is massafikasie (massawording) ontmoontlik. Ware gemeenskap binne die kerk dui op die warme toewending tot mekaar. Die gelowige is 'n lid in die liggaam van Christus, waar lede in mekaar se wel en weë belangstel, mekaar se smart en vreugde deel en waar pastorale versorging nog belangrik is. Ons tref die massa-wording veral in moderne stedelike gemeentes aan. Die mense is vreemd vir mekaar. Saam aanbid hulle, sing hulle en luister na die prediking; hulle sit saam aan die Nagmaalstafel, maar wanneer hulle daar weggaan, groet hulle mekaar nie eers nie. Wat weet kerklidmate in 'n groot stad eintlik van mekaar? Persoonlike belangstelling in mekaar ontbreek tot 'n baie groot mate. Dit maak pastorale versorging juis nog meer belangrik.

Dit bring ons by die problematiek van kommunikasie. Die toenemende individualisme en massafikasie van ons tyd, het die ineenstorting van kommunikasie bewerk. Vroeër in hierdie navorsing is die belangrikheid van kommunikatiewe handeling in diens van

die Evangelie uitgewys. Die pastor moet dus kennis neem van die problematiek rondom kommunikasie, om sinvol daarby aan te pas. Ons het die mees uitstekende kommunikasie middels van alle tye. Tog het die gesproke woord, 'n ernstige devaluasie ondergaan. Gespreksverskraling het ingetree as gevolg van massafikasie en sekularisasie en gevolglike vereensaming van die mens. Die massamens tree baie moeilik in gesprek met 'n ander. Probeer om iemand in die straat iets te vra. Met groot verontwaardiging sal jy aangekyk word! 'n Ware ontmoeting vereis dat hy homself sal moet gee en homself aan 'n ander persoon sal moet bind. Hiertoe is die massamens nie instaat of bereid nie. Hy wil slegs 'n onpersoonlike nommer, sonder spesifieke verantwoordelikhede bly. **Pastores moet hulleself die vraag afvra: hoe tree jy met dié mens in 'n ware, pastorale gesprek en roer dan ook nog in die gesprek aan die dieptes van sy innerlike lewe?** Hy is eensaam, onseker en gereserveerd! Hy bestuur sy lewe volgens wêreldse beginsels en nie volgens Skrifgefundeerde beginsels nie. Hy het gefaal in die verantwoordelike bestuur van sy lewe. Hy worstel met ingewikkelde en moderne lewensprobleme. Dinge maak net nie meer sin nie! 'n Sinlose, a-godsdienstige, diskommunikatiewe bestaan tussen die massa word gelewe!

4.3.3 Toenemende godsdiensteloosheid.

Teenstand teen godsdien in die algemeen is alreeds groot, maar dit word steeds groter. Sekularisasie bring godsdiensteloosheid in toenemende mate. Nietzsche verklaar dat God dood is! Die post moderne mens staan nie vyandig teenoor die godsdien nie, maar eenvoudig baie onverskillig teenoor die godsdien. Vir die post moderne mens is God inderdaad dood; kyk na sy lewensbestuur en lewenspraktyk. Hierdie feit onderstreep die relevansie van hierdie navorsing. Hoe kan die pastorale gesprek (en ook die prediking?) vandag bydra om die mens verantwoorde lewensbestuursvaardighede te laat bekom, sonder God en sonder sy Woord? A-godsdienstigheid by die post moderne mens skep vir ons vak 'n groot probleem. Dit lyk of die pot se boom uitgeval het! Die verhouding van die mens tot God is ook deur sekularisme totaal versteur. Die verhouding tot homself en tot sy medemens is eweseer sodanig versteur dat hy nie met homself of met 'n ander in sinvolle gesprek kan tree nie. Hier lê 'n groot uitdaging aan die pastorale gesprek. Pastorale teologie

moet van hierdie toedrag van sake ernstig kennis neem. Op hierdie problematiek moet daar 'n antwoord en 'n prakties-teologiese oplossing kom. Die pastorale gesprek tussen mens en mens, staan immers in diens van die groter Gesprek tussen God en mens. Die kommunikatief handelingsteoretiese aspek van pastoraat beklemtoon dit ten seerste. As die groot Gesprek verskraal het, hoe sal die pastorale gesprek dan sinvol gevoer word?

Dit is die taak van die pastorale teoloog om die gesekulariseerde wêreld in al sy fasette te ken en die invloede daarvan by die mens raak te sien. Hy moet homself ook rekenskap gee van die korrekte wyse waarop hy die pastorant sal ontmoet om met hom in pastorale gesprek te tree. In pastoraat word immers 'n helpende hand uitgesteek om die mens in sy bestaansnood aan te gryp en hom tot God te bring. Pastorale hulp moet aan die veranderde en veranderende omstandighede beantwoord. Dit beklemtoon die uitdaging aan pastorale beraad vandag. Eberhard Müller skrywe: "Elke eeuw moet op nuwe nadenke oor Gods opdrag, die haar gegee is, en mag nie gewoone doorgaan met die woorde en metode der vaders, hoe probeer en beproef jy in vroeëre tye ook gewees moeg jyn." Die ware en blywende aktualiteit van pastorale sorg, ontleen hom aan die feit dat God self sy kerk tot die beoefening daarvan roep. God wil dat ons as gelowiges met mekaar in gesprek tree. God praat tog voortdurend met die mens. Daarom moet ons ook met mekaar praat. Die werklike pastorale gesprek, wat met die nodige kennis en bekwaamheid en met die nodige geloof, hoop en liefde gevoer word, kan pastorale versorging bied aan die soekende, tastende, dwalende, falende, a-godsdienstige, post moderne mens. Die alleenmens in die massas en in die massa-samelewing, is dié een wat in opdrag van die Here opgesoek moet word en pastoraal versorg moet word. Want **hy** is die een wat met sy lewensnood geen raad meer het nie. **Hy** kom na die pastor om in die pastorale gesprek God en homself te herontmoet. **Sy** lewe moet weer in perspektief kom. Die sin van die lewe moet weer verstaan word. Hy het nodig om deur bepaalde lewensbestuursvaardighede te ontdek, hoe om sy lewe op Skrifverantwoorde wyse te gaan bestuur. Pastoraat moet daartoe help, terwyl daar besef word dat die Bybel nie meer noodwendig die belangrikste plek in sy lewe inneem nie.

4.3.4 Die huidige tendens.

'n Prakties-teologiese antropologie hoort tot die basisteorie van die praktiese teologie. Die handelingsveld van mens en godsdiensbelewenis het ten opsigte van die kerk gedifferensieër. Dit hang ten nouste saam met die verselfstandiging van die individu. Die proses van subjektivering maak dat "om te glo" in die moderne samelewing problematies geword het. Dit skep egter nuwe moontlikhede en 'n geweldige uitdaging aan veral die pastorale teologie. Godsdiensontwikkeling en godsdienservaring as gevolg van voortgaande sekularisasie het in die jongste tyd belangrike temas geword. Kerk en samelewing het op kritiese wyse hierby belang. Die werk van die kerk word vanuit die perspektief van die samelewing krities geëvalueer.

Tot die kern van 'n prakties-teologiese antropologie behoort die vraag na die sin van die lewe. Die huidige tendens is dat die vraag na die sin van die lewe 'n baie dringende vraag geword het. Hierdie aspek dra by tot die huidige geloofsproblematiek. Die sinvraag het te doen met die diepe vervreemding van die mens in die kulturele samelewing. Welvaart speel ook 'n rol deurdat dit gemiddeld lyk asof dit goed gaan met die mens in die algemeen. Maar die anomie as die innerlike ontsporing van die samelewing, wat baie mense tot ernstige vertwyfeling gebring het, is minder opsigtelik. Dit gaan in die Christelike geloof om "sin gewing" op die basis van "sin ontvang." Geloof moet sodanig beleef word, dat die mens egte sin daarin verkry. Die sinvraag slaan terug op die Godsvraag om 'n inhoudelike invulling van die Christelike geloof. Die mens moet ook sin hê in die geloofsgemeenskap binne die kerklike konteks. Psigologiese oplossings om die psigiese nood in die huidige samelewing aan te spreek voldoen hoegenaamd nie. Die vraag: Waarvoor leef ek? en die vraag: Wat gee my hoop? verwys na die begrip geestelike gesondheid en dit gaan die psigologiese hulp ver te bowe. Pastorale versorging en by name die pastorale gesprek, moet hier hulp verleen. Die sinvraag is ten diepste lewensbeskoulik van aard en dit is waarmee die mens vandag hom die meeste bemoei. Pastorale sorg bewerk interaksie met andere waardeur singewende bronne in iemand se lewe ontstaan wat help om antwoorde te gee op eksistensieële vrae. Hierdie singewende bronne is afhanklik van die persoon se eie lewensgeskiedenis (biografie) en van die spesifieke situasie waarin hy verkeer.

In pastorale versorging vra dit die aandag vir die persoon se eie lewensverhaal om sodoende in die pastorale gesprek te ontdek waar iemand se singewende bronne te vinde is. Die narratiewe aspek binne die pastorale teologie en pastorale psigologie wat langs hermeneutiese weg die verhaal van die mens verbind met die Verhaal van die Skrif (die mens as lewende dokumente) speel hier 'n vername rol (vgl. Andriessen / Heitink 1985, Gerkin 1986, Veltkamp 1988, Bons-Storm 1989).

Geloof moet by die mens ontwikkel in geloofsoortuiging. By elke mens is geloofsontwikkeling ter sprake. Die geloof van 'n tiener is "anders" as die geloof van 'n volwassene, omdat daar ontwikkeling by die mens plaasvind. Wanneer mense dus op religieuse wyse sin en betekenis aan hulle lewe kan gee, gebeur dit op grond van godsdienstige ontwikkeling. Bons-Storm (1986,350) is van mening dat mans en vrouens die verhouding tot God, verskillend beleef. In ons pastorale handelinge sal dus die ervaring wat eie is aan mans en eie is aan vroueNs, verdere aandag moet kry. Op hierdie punt sal vasgestel moet word of dit slegs 'n teorie is en of dit in die praktyk so is. Die geestesgesondheid van die man én die vrou, en geslaagde pastorale hulp aan die man én die vrou, is op die spel (vgl. C.J.M. Halkes, 1984: 114 en Belenky, e.a. 1986 en C. Gilligan, 1985). Die psigologie van die religieuse ervaring het oor die afgelope aantal jare deur middel van godsdienst-psigologiese ondersoek, baie aandag gekry. Die voorwaardes waarvolgens religieuse ervaring tot stand kom moet vasgestel word. Daarby speel interpretasie 'n belangrike rol. In pastoraat vandag sal spesifiek verdere aandag gegee moet word hoe die gelowige deur middel van Skrifgefundeerde beginsels sy lewe sinvol en reg sal kan bestuur

4.4 DIE PASTORALE GESPREK.

Die pastorale gesprek vorm slegs een onderdeel van die pastorale sorg. In hierdie verhandeling is dit 'n baie belangrike aspek van ons navorsing. Sonder om indringend na die pastorale gesprek in die lig van die voorafgaande te kyk, sal nie reg laat geskied word aan die omvang van ons pastorale sorg nie. Die pastorale gesprek is nie 'n geselsie nie. Ook nie net 'n gepraat nie. Dit is in wese ook nie 'n onderhoud of 'n preek nie. Ons het vroeër in hierdie werk die belang van die "verhaal" onderstreep.

Sulke lewensverhale word nie in 'n gewone gesprek of geselsie vertel nie. In die pastorale gesprek wel. Die pastorale gesprek is die hart van pastorale sorg. Pastorale sorg voltrek hom in die wesenlike gestalte van die pastorale gesprek. Sonder die pastorale gesprek kan nie gedink word aan omvattende praktiese pastorale sorg nie. Die bevrydingsevangelie is nie bloot 'n aantal rasioneel-formuleerbare waarhede wat langs verstandelike weg oorgedra word nie, maar die Christelike geloof is 'n saak van die hart, van eksistensieële ontmoeting en beslissing, waarby alle aspekte van die gelowige ten volle betrokke is. In die ware pastorale gesprek resoneer die persone wat daaraan deelneem in al die dieptes van hul persoon wees mee. **Die pastorale gesprek bied die geleentheid om die lewensverhaal tot in sy kern te herskryf en tot ware verstaan te kom.** Dit moet onthou word dat die praktiese probleme van die pastoraat, per slot van sake teologiese probleme is wat opgelos moet word.

Die gesprek in pastorale sorg moet enersyds goed teologies fundeer wees en andersyds goed gerig wees op die konkrete nood van die post moderne mens. Daarom is dit nodig om die subjek van die pastorale gesprek reg te sien. God is 'n sprekende God wat met liefde en genade sy Seun as ons Opperherder en Verlosser gestuur het. Jesus is Immanuel, God met ons. Agter elke pastorale gesprek, staan Hy as Pastor. Die woord het vlees geword en onder ons kom woon. Die Bybel is die geopenbaarde Woord van God. Daarin spreek God tot die mens, vandag nog. Hierdie Woord word in die amptelike prediking bedien, verklaar en toegepas. In die openbare erediens kom God in sy Woord tot die gelowige. In die pastorale gesprek kom God ook tot die gelowige in sy nood, om ook dáár in sy persoonlike lewe aan die woord te kom (en die pastoraat kom aan die woord oor sy eie lewe). In die pastorale gesprek gaan dit om die werklike aanspreke van die mens deur die Woord van God. In praktyk kom dit daarop neer dat die pastor dubbeld luister. Hy luister na die Woord van God en hy luister na die woorde van die mens met wie hy gesprek voer. Die pastor moet 'n oor hê vir God se Verhaal én die mens se verhaal (vgl. Müller, 1996:105). In praktyk word die mens se hele lewe gestel onder die oordeel van die Woord van God en in sy voorlopigheid blootgelê. Die hele mens met alle aspekte van sy lewensproblematiek staan dan in die lig van die evangelie van verlossing en word in die pastorale gesprek ook die vergiffenis van sondes amptelik aan die enkeling verkondig. Die vrede van

God wat so verkondig word, is 'n totale vrede wat die hele mens met alle aspekte van sy lewensproblematiek omvat. Dit is wat prakties in pastorale sorg moet gebeur, sonder dat pastorale sorg as hulpfunksie vir die prediking gesien word. Die evangelie wat baie ryk van inhoud is, moet naas die vergewing van sondes, ook al die ander geopenbaarde waarhede insluit. Die mens se behoeftes is ook groter as net 'n behoefte aan vergewing van sondes. In praktyk moet die konkrete mens met sy konkrete lewensnode in die pastorale gesprek met die Woord van God bedien word. Vanuit die heil van Christus, word lig gewerp op alle aspekte van die mens se lewe. Dit moet altyd in gedagte gehou word dat as ons spreek van die teologie van die pastorale gesprek, dat hierdie gesprek van alle ander gesprekke verskil in een opsig naamlik: alhoewel die gesprek tussen twee gespreksgenote verloop, die eintlike subjek God self is. Ons wil God se verhaal in die verhaal van die pastorant hoor en reg sien. God spreek tot die mens in al die aspekte van sy unieke lewensbestaan. Die kommunikatiewe handeling van God kom in die pastorale gesprek alleen tereg as die pastorale gesprek die inisiatief is wat van God uitgaan. Die twee gespreksgenote is nie gelykwaardige vennote nie omdat die pastorale gesprek in diens staan van die groot Gesprek wat God met die mens voer. Net by God is die eerste en laaste woord te vinde. Calvyn verklaar die volgende: "Dit is duidelik dat die mens nooit tot ware selfkennis kom tensy hy eers die aangesig van God aanskou het en na sodanige aanskouing afkom om na homself te kyk nie" (J Calvyn, DEEL EEN, 1,2).

4.4.1 Die teologie van die pastorale gesprek.

Om tot ware kennis van die mens wat in die pastorale gesprek betrek word te kom, is nodig om te weet wat die Bybel sê oor daardie mens. Vir die teologie van die pastorale gesprek is nodig, dat 'n Bybels antropologiese siening gehandhaaf word. Die Skrif openbaar dat die mens 'n geskape wese is en geskape is na die beeld van God. Hierdie beeld is nie beperk tot die siel van die mens nie, maar brei hom uit oor die hele mens. Bavinck praat van die imago Dei. Die mens is in siel en liggaam, in alle vermoëns en kragte, in alle toestande en verhoudinge, die beeld van God. Die mens as beelddraer van God is 'n persoon. Hy is uniek. **Prakties beteken dit dat die pastor in sy pastorale gesprek moet besef dat die pastorant persoonlik**

gediagnoseer, aangehoor en behandel wil word. Pastores mag in die praktyk van die pastorale sorg nooit mense sien as bekende en algemene verskynsels nie. Ook hulle probleme kan nie as bekende en algemene verskynsels behandel word nie. Skrywer het hieroor ernstige beswaar teen die verskynsel van ons dag, dat enige persoon “berading” kan doen! “Counselling” het ‘n modewoord geword. In Suid-Afrika is baie “counsellors” te vinde. Hierdie toedrag van sake, degradeer die professionele counselling van onder andere die medikus, psigoloog en veral die predikant. “Genesing” word langs dié weg ‘n doel op sigself en word dit losgemaak van die Woord van God en die werk van Christus en die Heilige Gees. Alhoewel “counseling” in ander professies herken en erken moet word, word nie aanvaar dat selfs “ongekwalifiseerde” mense in ons tyd “berading” doen nie!

In die pastorale teologie is en bly die geopenbaarde wil van God en sy kommunikatiewe handeling met die mens wat Hy uniek geskape het, prioriteit. God het wel die mens deur sy magswoord geskape, maar spreek vandag nog tot hom deur sy Woord. Op daardie Woord moet die mens antwoord. Hy moet ook aan die eise van God se Woord beantwoord. Daarom is Skrifgefundeerde doelstellings vir sy lewe en Skrifgefundeerde lewensbestuursvaardighede so nodig. Met hierdie verantwoordelikheid wat die mens kragtens die skepping het, moet die pastorale gesprek rekening hou. Die mens moet antwoord op en moet beantwoord aan die Woord van die sprekende God.

Teen hierdie agtergrond is dit baie duidelik dat dit per slot van sake die kommunikatief handelende God is, wat in al ons pastorale gesprekke moet figureer. Die gefundeerdheid van die menslike bestaan in die Woord van God en die feit dat die mens in dialoog met God staan, bring ons by die pastorale gesprek as kommunikasiemiddel. Die mens is geskape vir ‘n gesprek met God. Ook om met sy medemens in gesprek te tree. Mense wat dieselfde taal praat, verstaan mekaar en hoort bymekaar. So kom ‘n gemeenskap onder mense tot stand. Dit is ook die basis tot gemeentevorming. Die gesprek is die hart van ons pastorale sorg. In ons pastorale gesprek is die Heilige Gees teenwoordig. **Hy en Hy** alleen bring verandering in mense se lewens. Die sonde verlore mens word aangespreek deur God in sy Woord. Die

Heilige Gees as Trooster en groot Pastor implementeer die Woord en bring verandering en vernuwing, op grond van die verlossingswerk van Jesus Christus. Die gevalle toestand van die mens na die sondeval moet in die pastorale gesprek nooit uit die oog verloor word nie. Pastores wat werklik met die Woord in die hand 'n pastorale gesprek voer, sal weet dat sonde direk aangespreek behoort te word. Die mens as verantwoordelike geskape skepsel, bly aanspreeklik vir sy sonde en hy mag hom nie verontskuldig deur te glo hy is nou maar eenmaal 'n mislukking nie. Jesus het gesê: "Die wat gesond is, het nie 'n dokter nodig nie, maar dié wat siek is" (Matt. 9:12). So pragtig en insiggewend is ook die indeling van die Heidelbergse Kategismus in hierdie verband: Kennis van die ellende, kennis van die verlossing en kennis van die dankbaarheid. Die mens moet homself aan die hand hiervan opnuut in die pastorale gesprek ontdek. Die sondeval het die mens tot in sy wese aangetas. Hy is nie net deur die sonde vervreem van God nie, maar ook vervreem van homself en van sy naaste. Dit is immers waarom Jesus die wet van God saamvat as Hy sê: Liefde tot God en liefde tot jou naaste. In die pastorale gesprek moet die sondeverlorenheid ("die siekte") aangedui word vanuit die Woord van God. Dit is die kennis van die ellende. Eers as die pastorant weet, op bewuste wyse, van sy ellende (sy siekte en sy noodtoestand) sal hy soek na die verlossing daaruit. Wie siek is, dié het die dokter nodig. Sonde mag onder geen omstandighede in die pastorale gesprek verbloem word nie. Die verlossings-evangelie kom eers tot sy volle reg, as genoegsame selfkennis van die ellende (en sonde) van die mens bestaan. Dan kom die kennis van dankbaarheid ter sprake - 'n lewe uit dankbaarheid, volgens die wil van God. Kennis van die ellende lei tot kennis van die verlossing. Soms lei kennis van die verlossing, tot kennis van die ellende. **Die indeling van die Heidelbergse Kategismus moet dus hier nie op rigiede wyse verstaan word nie.** Dit word ook in die skematiese voorstelling op bladsy 129 van hierdie verhandeling nie rigied bedoel nie. Elke mens het sy eie religieuse ervaring van verlossing. Kennis van die ellende en kennis van die verlossing lei weer tot kennis van die dankbaarheid. Dan bestuur die gelowige inderdaad sy lewe volgens die beginsels van Skrif - uit dankbaarheid.

In hierdie hoofstuk waarin enkele praktiese riglyne vir pastoraat aangedui word, moet ons ook kennis neem van die deurwerking van die sonde op die kommunikasie van die

mens. **Die sondegevalle mens leef in ex-kommunikasie.** Dit is ook die een enkele rede waarom mense bymekaar verby lewe en verby mekaar praat. Ex-kommunikasie skep groot verwarring en groot verdeeldheid - self in gemeentes en in die kerk! Mense mag dieselfde taalmedium gebruik, maar tog praat hulle nie dieselfde taal nie. Hulle verstaan mekaar nie, hulle raak innerlik nie meer aanmekaar nie. Hulle praat nie meer van hart tot hart met mekaar nie (vgl. Smuts, 1962:100). In die praktyk van pastorale sorg, moet die pastor terdeë bewus wees van hierdie aspek van ex-kommunikasie. Die pastorale gesprek beteken niks as daar bymekaar verbygepraat word nie. Ampshalwe sal hierdie bediening dan ook nie as geslaagd beskou kan word nie. God moet die mens in die gesprek ontmoet en die mens moet God in die gesprek werklik ontmoet. Kennis van die ellende, (bewus van siekte) lei tot kennis van die verlossing (soek na die dokter) en bring tot kennis van die dankbaarheid (bestuur die lewe volgens Skrifgefundeerde vaardighede).

In die teologie van die pastorale gesprek word die mens nie slegs gesien as persoon wat geskape is om in 'n verhouding tot God te staan nie, ook nie bloot as mens wat uit die regte verhouding verval het nie, maar veral word die mens gesien as iemand wat die voorwerp van God se opsoekende liefde is, iemand wat gered kan word en gered moet word. Dit beteken dat pastores die mens in die gesprek veel meer moet verstaan en benader vanuit sy toekoms as vanuit sy verlede. Die verlossings-evangelie omspan eskatologies die hele mens. Die verlossing in Christus wat ter sprake is, is 'n omvattende verlossing. Daarby is inbegrepe sowel die primêre en prinsipiële verlossing by die wedergeboorte en die bekering as deurwerking van hierdie nuwe beginsel oor die hele terrein van die lewe, wat as heiligmaking aangedui word. Die lyde en sterwe van Jesus Christus is 'n voldonge feit. Aan die kruis op Golgota het Hy sy liggaam verbreek en sy bloed vergiet tot 'n volkome versoening van al die sondes van die mens. In die pastorale gesprekskamer sal dus of 'n persoon aangetref word wat in Christus verlos is, dit wil sê in 'n persoonlike verhouding met die Here staan omdat hy of sy daardie besluit geneem het, of een wat nie glo in Christus die Verlosser nie en dus nie in 'n persoonlike verhouding tot die Here staan nie, eenvoudig omdat hy of sy só besluit het. Pastores moet dit voor oë hou, wanneer die pastorant sy of haar verhaal vertel. Is God inderdaad aanwesig in die verhaal, of is Hy totaal afwesig?

Die pastorale gesprek moet teologies gesien word. Dit is deel van die praktiese teologie.

Verder moet besef word dat die verlore sondeur, wat in 'n persoonlike verhouding met die Here lewe, geen volmaaktheid besit nie. In hierdie lewe besit die mens maar net 'n klein beginsel van die gehoorsaamheid aan God. Heiligmaking gaan voort om die mens hoe langer hoe meer na die beeld van God te vernuut. Hier kom pastorale sorg en spesifiek die pastorale gesprek te pas. Dit maak die tema van hierdie verhandeling so relevant. Ander en beter, verantwoorde lewensbestuursvaardighede moet bekom word, sodat die gelowige 'n sinvolle koninkrykslewe voor die aangesig van die Here kan lei. Die Bybel leer dat daar groei in die lewe van die gelowige moet plaasvind, totdat daar heerlike vrugte van dankbaarheid en heiligmaking na vore kom. Psalm 1 maak hierdie gedagte duidelik. Die Here ken die weg van die regverdige, maar die weg van die goddelose sal vergaan. Die regverdige is standvastig soos 'n boom wat by die waterstroom geplant is, terwyl die goddelose, onstandvastig is en soos kaf deur die wind verstrooi word. Van die regverdige, kan 'n lewe verwag word, wat inderdaad volgens Skrifgefundeerde lewensbestuursvaardighede gelei word.

In besondere sin is die proses van heiligmaking die mees omvattende saak waaraan die pastorale gesprek aandag gee. Hier word die meeste probleme gevind - hier waar die onvolmaaktheid en onvolkomenheid aangetref word. Die gelowige is in die wêreld maar nie van die wêreld nie. Op die pad van die gelowige lê versoekings en twyfel. Hy moet elke dag 'n groot stryd voer teen die sonde en teen sy eie verdorwe natuur. Hy staan midde in al die ingewikkelde verhoudinge van die moderne lewe. Die post moderne wêreld staan koud teenoor sy geloof en sy verlossing. Alleen maar binne die kerk en die gemeenskap van die gelowiges is daar waardering vir sy Christelike geloof en lidmaatskap van die kerk. Die pastorale gesprek moet hierdie aspek van die lewe van die gelowige per se akkommodeer. **Die pastor moet die waarde van sy Christelike geloof vir hom benadruk.** Die stryd van die gelowige en sy groei in die heiliging van sy lewe, is vir die pastorale sorg meer as net van teoretiese belang. 'n Pastorale gesprek vind plaas met 'n unieke, konkrete mens. Sy behoeftes, nood en probleme is konkreet. Hy leef nog in 'n onvolmaakte gesekulariseerde bedeling.

Pastorale sorg vind egter plaas met die doel om die gelowiges toe te rus vir hulle dienswerk en vir die opbou van die liggaam van Christus. So sal ons uiteindelik almal kom tot die werklike eenheid in ons geloof en in ons kennis van die Seun van God. Dan sal ons, sy kerk, soos 'n volgroeiende mens wees, so volmaak en so volwasse soos Christus (vgl. Efes. 4:12-13). Pastorale sorg moet hierdie vereensaamde mens met liefde en warmte betrek. Uit sy onsekere wêreld, moet hy in die pastorale gesprek verseker word van God se bemoeienis met hom. Eers as hierdie mens God kom ontmoet het, kan sy lewe radikaal verander word. Dan kan God en sy Woord weer die nodige gesag in die lewe van die mens kry. Dan kan die pastorant Skrifgefundeerde lewensbestuursbeginsels aanleer, sodat hy sy lewe kan lewe soos God vra. Hartgrondige verandering kan dan in die lewe van die mens intree.

Die post moderne mens het 'n vereensaamde individualis geword, terwyl die gemeenskap verval het tot die massa. Teologies gesien moet die mens as unieke, enkeling en individu gesien word. Die Skrif is tog duidelik dat **elkeen** wat glo, verlos sal word (Joh. 3:36). Ons word nie in massas verlos en in massas bekeer nie. God spreek tot één mens oor sy of haar lewe. Maar hierdie mens staan nie net in 'n verhouding tot God nie, maar ook tot sy of haar medemens. Wanneer die sprekende God die mens as enkeling benader, benader Hy hom of haar nie as geïsoleerde individu nie, maar binne die gemeenskap van die heiliges. Die kerk is die liggaam van Christus. In die kerk is daar baie lede (lidmate). Hulle is die volk van God. Pastorale teologie moet dus ruimte laat vir die enkeling, die unieke skepsel van God binne 'n bepaalde konteks. Hierdie unieke mens is opgeneem in die ware gemeenskap van die heiliges. Hierdie siening is radikaal anders as wat tot dusver gesê is oor die post moderne gesekulariseerde massa mens. In die vyandige wêreld is hy 'n vereensaamde individualis, wat God se spreke tot die mens nie eers meer hoor nie. In die massa-wêreld is hy net 'n nommer tussen baie, waar sy uniekheid verlore gegaan het. Die pastor moet in die pastorale gesprek nie moedeloos raak oor die wêreldverskynsels van sekularisasie, individualisme, massafikasie, vereensaming en onsekerheid by die mens nie (vgl. Smuts, 1962:2). **Die uitdaging aan pastoraat vandag, is juis om opnuut die uniekheid van die mens en sy opname in die ware gemeenskap met Christus en al sy lede te beklemtoon.** Die eensame mens wil tog

ten diepste in die gemeenskap met andere te staan kom. As sy opname reg hanteer word, voel hy hom weer geborge in die kerk. As sy uniekheid reg beklemtoon word, deurdat God met hóm praat oor sy lewensnood, kom nuwe lewensbestuurspraktyke en Skrifgefundeerde lewensbestuursvaardighede na vore. Dan kan ons pastoraat en veral ons pastorale gesprek as “suksesvol” of “geslaagd” gesien word. Die pastorale gesprek is juis op die mens van vandag gerig! Daarom het ons aan die begin van die navorsing gesê dat aanpassings noodwendig gemaak sal moet word, om aan pastorale sorg reg te laat geskied. Ons het dit ook beklemtoon en aangetoon dat pastoraat vandag voor groot uitdagings te staan gekom het. Uit die gegewene (die wêreldverskynsels van die dag en die vereensaamde post moderne mens) moet nuwe pastorale grepe toegepas word om die pastorant herderlik te versorg en terug te lei na God en sy Woord en gemeenskap van die heiliges. God self het die verhouding tussen Hom en die mens, en die mens en sy naaste herstel. In Christus is liefde tot God en liefde tot die naaste weer moontlik gemaak. Intensiewe pastoraat is dus baie noodsaaklik om die gelowige verantwoorde lewensbestuursvaardighede te laat bekom. Daarvoor is nodig dat die pastorale gesprek op konkrete wyse geïmplementeer word.

4.4.2 Die praktyk van die pastorale gesprek.

Pastoraat is in hierdie studie beskryf as onderlinge pastoraat, pastoraat as gemeente opbou en pastoraat as hulpverlening waar ‘n weg gesoek word na die antwoord op geloofs- en lewensvrae. ‘n Viertal funksies van pastoraat is genoem: “Healing, sustaining, guiding and reconciling.” Pastoraat kom gevolglik neer op geloofshulp, lewenshulp, en oorwinningshulp. Die pastor reik dus in die Naam van die Here ‘n helpende hand uit na die gelowige in sy oomblik van krisis/probleem situasie. Die Woord van God, wat in die pastoraat gebruik word, het die krag tot verheldering, waardeur tot verstaan kom, en die krag tot beïnvloeding, waardeur tot verandering kom. Om te kommunikeer is ‘n verhelderingsproses en dien as ‘n baie sterk motivering vir die oplossing van probleme. Deur ‘n verhaal te verbeeld in woorde, word nuwe relevansie ontdek wat verandering bewerk. Die weg tot verstaan loop deur die verhaal (vgl. Müller, 1996:21 en Webb-Mitchel, 1995:215). Deur die werk van die Heilige Gees vind die mens sy herstelde humanum. Die Trooster bring innerlike veranderinge

in die lewe van 'n mens deur 'n rekonstruksie en herinterpretsie van die lewensgebeure. Aangesien geestelike groei die uiteindelijke doel van pastorale sorg en die pastorale gesprek is, moet die innerlike verandering wat in die mens plaasvind, deur die Heilige Gees gedoen word. "Dit is die Gees wat iemand lewend maak; die mens self kan dit nie doen nie" (Joh. 6:63). Heitink skryf: "Het Christelikk geloof gaat er vanuit, dat mensen kunnen veranderen en dat de sameleving vernieuwd kan worden vanuit het eschatologisch perspectief van het Rijk Gods. De praktische theologie, die als normatiewe wetenskap dit veld van overdracht en verandering tot haar objek rekent, verbind in zich een hermeneutische interesse (komen tot verstaan) met een strategische interesse (komen tot verandering)" (Heitink, 1993:196). 'n Eko-hermeneutiese benadering plaas die lewensverhaal in 'n wyer en verstaanbare konteks. Die konteks is die hele narratiewe struktuur waaruit 'n persoon op 'n gegewe moment handel (vgl. Müller, 1996:14).

Net soos by enige verhaal vyf karakteristieke eienskappe teenwoordig is (sien pagina **100**), so is by alle gesprekke sekere kenmerkende eienskappe oorvleulend. By alle gesprekke is 'n samesyn en ook afstand tussen die gespreksvennote aanwesig. Die ware gesprek is ingestel op sowel spreke as swye en luister. Al die deelnemers is ook daarop ingestel om na 'n algemeen geldige waarheid in hul gesprek te soek. 'n "Pastorale gesprek" by wyse van korrespondensie, faksimilee, op die internet(?) en oor die telefoon, het nie dieselfde impak as 'n gespreksontmoeting van aangesig tot aangesig nie. Ware ontmoeting vind net plaas waar twee (of meer) mense op dieselfde tyd en dieselfde plek ontmoet. Só 'n fisiese en momentele ontmoeting hou die belofte in van 'n omvattende gesprek waarby lyftaal, gebare, gesigsuitdrukking, intensionele beklemtoning van begrippe of woorde, die spoed waarmee gepraat word en sekere angstighede of agressie wat na vore kom, opgevang kan word. **Dit is 'n fyn kuns wat ontwikkel moet word om soms nie te luister na wát gesê word nie, maar wáárom dit gesê word.** Wat sit agter die woorde, is van groot terapeutiese en interpreterende waarde. Die persoon met wie die pastorale gesprek gevoer word is soms nie eers daarvan bewus hoeveel hy of sy verrai van die probleem deur eenvoudig sekere bewegings te maak, 'n sekere houding in te neem, sekere gesigsuitdrukking te maak, of sake op verskillende wyses te beklemtoon nie.

Selfs gemoedstemminge soos woede, agressie, angs, haat en liefde kan uit 'n fisiese en persoonlike ontmoeting na vore kom. Nie-verbale faktore is vir die pastorale gesprek van wesenlike belang. Onthou die waarskuwing dat mense maklik bymekaar kan verbypraat. Ons kan ook in ons ontmoeting bymekaar verbygaan deur nie werklik tot mekaar te spreek het nie. As die pastorant moet huistoe gaan sonder dat hy werklik die pastor ontmoet het en sy ware lewensverhaal vertel het nie, kan die sukses van die pastorale gesprek wat plaasgevind het ernstig betwyfel word. 'n Diepgaande gesprek vereis 'n ware ontmoeting, sonder afstande tussen mekaar. Uiterlik is die twee mense bymekaar. Hulle moet ook innerlik bymekaar wees.

In die pastorale praktyk is ook belangrik dat 'n basiese gemeenskaplike siening van sake teenwoordig moet wees. Hierdeur kom die Woord van God as basis en norm van die pastorale gesprek weer na vore. 'n Geslaagde gesprek kan nouliks plaasvind as die pastor die huwelik byvoorbeeld sien as 'n heilige instelling van God, terwyl die pastorant dit bloot sien as 'n biologiese aangeleentheid. As hulle albei dit sien soos die Bybel dit voorskryf, kan veel makliker aandag gegee word aan die persoon se huweliksprobleme. 'n Gemeenskaplike basis bestaan reeds vir 'n geslaagde pastorale gesprek. Aanvoorwerk is dus nie nodig by twee mense met (min of meer?) dieselfde uitgangspunt en oortuiging nie. Nogtans moet een saak nie uit die oog verloor word nie. Dit is dat elke mens die lewe en die wêreld sien soos hy of sy hom sien. Elke mens beleef die lewe en sien die wêreld ook op andersoortige wyse. Mense wat tot die pastorale gesprek toetree, is nie duplikate van mekaar nie. Daarom verskil verhale oor dieselfde onderwerp, radikaal van mekaar. Elke mens beskik oor sy eie verwysingsraamwerk. In die pastorale gesprekstekgniek sal die mens benader en verstaan moet word, van waar hy of sy staan. Pastores verskil ook van mekaar deurdat ook hulle 'n eie verwysingsraamwerk en 'n bepaalde siening en belewenis van die werklikheid het. In die pastorale gesprek moet dus 'n aanvoeling en 'n invoeling tot mekaar ontwikkel word. Hierdie aspek van die gesprek moet goed in gedagte gehou word wanneer groepsbesprekings plaasvind, soos met 'n hele gesin (meer as twee gespreksgenote). As dit nie gebeur nie was die ontmoeting geen ontmoeting nie en die gesprek geen gesprek nie. Veral moet predikante hierdie gesigspunt ook saam neem op amptelike huisbesoek om enigsins gevolg te gee aan die eis om op

geslaagde wyse pastorale huisbesoek te doen en die gesin herderlik te versorg.

'n Pastorale gesprek is ook aan ander gevare blootgestel as bloot bymekaar verby praat, mekaar vanuit die verskillende verwysingsraamwerke nie verstaan en mekaar nie aanvoel en invoel nie. 'n Oormatige intimiteit, 'n dominerende aanslag, opdringerigheid, mekaar doelbewus met woorde seermaak, agressie, regressie, geen wedersydse respek en liefde vir mekaar nie, is enkele gevalle waarvolgens die pastorale gesprek en trouens alle gesprekke gedoem is tot mislukking (vgl. Smuts, 1962:106 e.v.).

Dit bring ons by die gesprekstruktuur. Ons kan saam sing maar nie saam praat nie (veral nie in 'n groeps gesprek nie). Daarom sal een gespreksvenoot aan die woord wees en sy verhaal vertel, terwyl die ander (een) swyg, luister en waarneem. 'n Dialoog, en nie 'n monoloog nie, is die grondstruktuur van 'n gesprek. 'n Toespraak, preek, lesing of samesang kan geen gesprek wees nie. Die dialogiese karakter van die gesprek is van wesenlike belang vir 'n geslaagde pastorale gesprek. Moet die huisgesin, vader, moeder en kinders nie eerder saam spreek met die predikant in die pastorale huisbesoeksgesprek nie?

Skrywer is daarvan oortuig dat die erediens in die kerke op Gereformeerde grondslag ook dialogies van aard is. Die lidmate verklaar by die aanvang van die erediens dat hul hulp is in die Naam van die Here wat hemel en aarde gemaak het en dié Here wat trou bly tot in ewigheid. Dan seën God hulle. Daarop antwoord die lidmate met die sing van 'n Psalm/Gesang en doen belydenis van hulle geloof. Vervolgens kondig dié God wat hulle aangeroop het, sy wet oor hulle af. Die lidmate sing of bid om skuldvergifenis want hul het teen die wet van die Here swaar en menigmaal oortree. God se Woord word voorgelees en verklaar en toegepas, waarna die gemeente hul verootmoedig in die gebed. Die slotsang van die gemeente volg uit dankbaarheid vir die ontmoeting met God en sy spreke tot hulle, waarna God sy seën oor hulle, sy volk uitspreek. Wanneer die openbare erediens só gesien word en as dialoog ervaar word, kom die vraag na vore of werklike debat tussen die prediker en die hoorders tydens die erediens nodig is? Moet 'n debat oor die preek nie eerder by huisbesoek, tydens

Bybelstudie, in die Katkisasieklas of in die pastorale gesprek, of in elk geval ná die erediens plaasvind nie? Die amptelike karakter en gewydheid van die erediens moet ooreenkomstig die Heilige Skrif behou word. Alles moet in die erediens tog “gepas en ordelik geskied” (1 Kor. 14:40). In die erediens vind daar reeds dialoog plaas; mits die erediens só gesien en as ‘n dialoog tussen God en sy volk ervaar word.

In die pastorale gesprek beweeg woorde, gedagtes, houdinge en uitdrukkinge heen en weer tussen die gespreksvennote. Dit wil sê aksies en reaksies, verskillende interpretasies en mededelings (of openbaringe) volg mekaar op in die gesprek. Alleenspraak is uitgesluit. ‘n Gespreksvennoot wat ook nie kan stilbly en luister nie, maak die gesprek onmoontlik. Dit moet ook onthou word, dat die gespreksvennoot langs die pad kan agter raak, verlore raak of uitval uit die gesprek. Pastorale gesprekke mag nie lank van duur wees nie. Pastores moet waak teen ingewikkelde teologiese, dogmatiese of psigologiese verduidelikings wat nie vir die gespreksvennoot bevatlik is nie. Die volgehoue kontak en interesse in mekaar, veral in die gesproke woord, is gebiedend noodsaaklik. Die luisterende gespreksvennoot moet voortdurend meesprek of teensprek om te bewys dat gedagtes, woorde en insig mekaar nog wedersyds tref. Anders vind ‘n monoloog plaas, en die ander persoon het langs die pad “verloor” of belangstelling in die gesprek verloor. Só word dan ook by mekaar verbygepraat en kom van ‘n sinvolle pastorale gesprek niks tereg nie. Die groot waarde van die pastorale gesprek, wat immers terapeuties van aard is, is dat die mens uit sy eensaamheid geroep word tot ‘n gemeenskap van mens tot mens. **Praktiese teologie en by name die pastorale gesprek, moet hierdie Godgegewe moontlikheid in ons pastorale arbeid met albei hande aangryp.** Dit maak die werk van die pastor en veral die belangrikheid van die pastorale gesprek as sodanig uiters relevant. “Eensaamheid” kan “tweesaamheid” word. ‘n Hegte band ontstaan dikwels tussen twee gespreksvennote. Daar moet dus ook gedink word aan gemeente opbou en geloofsgemeenskapsbou deur die pastorale gesprek. Veral kan dit waardevol vir die gemeente wees by groepsbesprekinge.

Om te swyg, kan soms ‘n baie welsprekende manier van gespreksvoering wees. Alhoewel swye die teenoorgestelde van gesprek (praat) is, word dit benut om aan te

voel en in te voel. 'n Fyn aanvoeling vir die gevoelswaardes van verskillende soorte swye bestaan. Deur te swyg kan 'n aanduiding wees van "ons het niks meer om vir mekaar te sê nie" of "ons verskil nou radikaal van mekaar." Swyg kan ook afstand bewerk: "Ek sê niks verder nie; ek kompromiteer my nie of ek is nou vir jou kwaad." Dit is 'n swye wat niks anders is as 'n doelbewuste verswyging nie. Hierdie soort swye word dikwels aangetref wanneer tot by die hart van sonde en oortredinge en skuldbesef in die gesprek gevorder is. Swye kan natuurlik ook volg as die hartsnaar van die probleem aangeroei is of wanneer die verhaal van God plotseling in die eie verhaal ontdek word. Swye kan ook volg wanneer ontroering of hartseer beleef word. Swye kan ook oorgawe wees; 'n bereidheid om net te luister (vgl. Smuts, 1962:120). Dit is 'n terapeutiese kuns om doodgewoon lank genoeg net te luister. Die ander persoon kry geleentheid om die hart uit te praat. Swye kan ook algehele ontboeseming vooraf gaan. 'n Fyn aanvoeling vir die gemoedstemminge van die pastorant moet ontwikkel word. Om die stemminge of swye van die pastorant verkeerd te interpreteer, kan die waarde van die pastorale gesprek verminder.

Daarteenoor is luister ook 'n terapeutiese greep van die pastorale gesprek. Die eensame en onsekere mens van die dag soek na iemand wat kan luister. Mediese dokters verklaar dat talle "pasiënte" net kom praat om na geluister te word. "Pasiënte" wat eintlik in die pastorale gesprekskamer hoort. Die mens soek vandag na iemand wat sy las kan help dra. Voordat pastorale advies verstrekkend kan word, moet die pastorant veral op pastorale wyse beluister word. As nie behoorlik geluister word nie, kan die advies verkeerd of onvoldoende wees. Die eensame mens soek na 'n luisteraar sodat hy en sy nood verstaan kan word. Sodra begrip ontstaan vir sy probleme, vorder hy tot 'n gemeenskap met sy luisteraar en gespreksterapeut. Sy eensaamheid word tweesaamheid. Hy het iemand gevind wat hom verstaan en na hom luister. 'n Gemeenskapsband ontwikkel tussen spreker en hoorder, pastorant en pastor. Nou sal hy ook meer kere kom praat. Hy sal nou ook makliker praat. Hy sal tenslotte sy hele, ware en volle verhaal kom vertel. Dan slaag die pastorale gesprek. Dan kan God op kommunikatief handelende wyse ook by die pastorant se lewe opnuut ingebring word en ontmoet die mens nie meer die pastor nie, maar sy God. Sy verhaal en God se verhaal ontmoet mekaar op 'n besondere wyse en so seëvier die waarheid

in die lewe van die mens. Waarna eintlik gesoek is, is dan ontdek. 'n Gevoel van bevrediging vloei deur albei gespreksgenote. Die lewensverhaal is stelselmatig herskryf tot in sy kern. God se Verhaal is uiteindelik in die mens se verhaal ontdek (vgl. Müller, 1996:25). Deur die teenwoordigheid van die Heilige Gees dwarsdeur die pastorale gesprek, kan daar nou vernuwing en verandering plaasvind. Pastorale beraad het daarin geslaag dat die gelowige Skrifverantwoorde lewensbestuursvaardighede bekom het. Aan die uitdaging vir 'n sinvolle pastorale gesprek is dan gevolg gegee. Die verlore skaap is opgesoek en herderlik teruggelei tot die ware gemeenskap van die gelowige en in die regte verhouding tot God.

4.4.3 Die inrigting van die pastorale gesprek in praktyk.

Die pastorale teoloog beoefen die teologiese wetenskap in die praktyk. Hy het sy oog op die Evangelie én op die mens. Die mens ontvang hulpverlening of pastorale sorg vanuit die Woord van God onder leiding van die Heilige Gees. 'n Voortdurende wisselwerking van teorie en praxis is van wesenlike belang vir elke vorm van pastoraal teologiese teorievorming. Daarom is dit belangrik dat die praktyk ook vir homself spreek. In pastorale versorging gaan dit teologies om mens en Evangelie, geloof en lewe, geloofs- en lewensvrae, teorie en praktyk. Geloofs- en lewensvrae kan nooit geïsoleerd benader word nie. Dit gaan altyd om die hele mens in sy wêreld. Geloofsprobleme wat byvoorbeeld dogmaties van aard is, kan voortkom uit die eise wat in die praktiese lewe aan die mens as persoon gestel word. Pastores word in hulle werk met die enorme kompleksiteit van die problematiek van menswees gekonfronteer. Daar is verskeie aspekte van mens wees. Geloofs- en lewensvrae kan saamhang met die mens in sy ontwikkeling, met sy psigiese struktuur en met religieus etiese norme en waardes waaruit hy leef. Die mens is een en ondeelbaar. Onafgehandelde sake in die ontwikkeling van die mens of onafgewerkte, onopgeloste probleme, kan 'n neurotiese uitwerking hê en diep ingryp in die religieuse beleving van die mens. Dit gaan in pastorale teologie om die konkrete mens met 'n eie lewensgeskiedenis, 'n eie psigiese struktuur, wat ons as gelowige ontmoet. Sosiaal-kulturele en religieus - etiese aspekte word onderskei.

Die pastorale gesprek is die hoofmoment in pastorale versorging (vgl. Narramore, 1960:26 e.v.). Daarom is dit nodig dat enkele belangrike sake rondom hierdie uiters belangrike aspek van ons pastoraat nou aan die orde kom:

1. Die pastor laat die nege en negentig staan om een verlore skaap te gaan soek (Matt. 18:12). Ons moet dieselfde doen - ons persoonlike aandag gee aan mense wat met hul nood in gesprek wil tree. Dit is God se manier om effektief mense te help met hul persoonlike node en behoeftes. God spreek vandag nog tot die mens!
2. Gewoonlik soek 'n mens hulp by iemand wat jy ken. In die gemeente is die pastor waarskynlik die bekendste. Hierdie sielkundige voorsprong moet pastores benut, maar deeglik daarvan bewus wees dat vertrou 'n uiters belangrike rol speel. Jy praat net met iemand wat jy ken en vertrou, respekteer en bekwaam ag, wat in jou belangstel en God ken. Met só 'n pastor gaan praat jy oor jou mees innerlike nood en behoeftes. Sonder hierdie vertrekpunt kan weinig sukses in die pastorale gesprek verwag word. Leer en lewe moet ooreenstem by die pastor. Hy moet waarlik 'n voorganger wees vir die gemeente (en die gemeenskap) volgens die eise van die Skrif.
3. Die pastor moet nousienend let op die volgende: "Maar die wysheid wat van Bo kom, is allereers sonder bybedoelings, en verder is dit vredeliewend, inskiklik, bedagsaam, vol medelye en goeie vrugte, onpartydig, opreg. Hierdie wysheid bring jou in die regte verhouding met God, en jy moet dit gebruik om vrede te maak" (Jak. 3:17-18). **Dit is ons uitgangspunt vir pastorale beraad.**
4. Inligting moet as uiters vertroulik hanteer word. Die vertrou wat in die pastor gestel word, hang hiervan af. Die pastorale gesprek het alreeds misluk as die pastor nie vertrou word nie. Dit moet onthou word dat diepgaande en sensitiewe kwessies van 'n persoon se lewe en geloofslewe bespreek word. Waak beslis daarteen om te verwys na 'n "vorige geval" met soortgelyke probleme as illustrasie. Daardie vorige geval mag dalk net bekend wees aan die pastorant! Die pastorant mag vrees dat hy dalk ook 'n volgende keer as

voorbeeld van “soortgelyke” geval gebruik mag word! Praat ook nooit van ander beraders nie. Dit is net moontlik dat die pastorant een van die ander beraders dalk al gaan spreek het!

5. Elke professie het etiese kodes wat gehandhaaf moet word. Voorkom dus fisiese aanraking behalwe om mekaar met die hand te groet. Sommige mense het as gevolg van hulle probleme, 'n ernstige behoefte aan affeksie. Die warme en vriendelike benadering van die pastor, mag dalk net verkeerd geïnterpreteer word. Soms kan 'n pastorant afhanklik word van die pastor om sy innerlike gevoelens en begeertes te “bevredig.” Wees ook keurig in die keuse van die spreekkamer. Vir die grootste effektiwiteit in die pastorale gesprek is die plek waar dit plaasvind, uiters noodsaaklik. Privaatheid is belangrik. Die plek moet egter nie so privaat wees dat suspisie en kritiek ontstaan nie. Geslote deure en geheime sessies is gevaarlik. Geen pastor kan bekostig dat deur sy optrede ongewensde praatjies die rondte begin doen nie. As die spreekkamer by 'n kantoor is, sorg dat die sekretaresse of iemand anders, êrens in 'n ander kantoor is. As die spreekkamer by die huis is, sorg dat daar ander mense in die huis is, sonder dat enige vrees by die pastorant ontstaan dat hy of sy deur familieledede gehoor kan word. Die gevoel moet altyd gewek word dat dit die plek is waar die persoon werklik hulp kan kry. 'n Bekende omgewing help ook die pastor om ander se probleme met gemak te bespreek. Sy biblioteek is ook by die spreekkamer beskikbaar indien 'n spesifieke boek geraadpleeg moet word of aan die pastorant geleen moet word vir verder naleeswerk. Die spreekkamer moet van absolute professionaliteit spreek. Die pastorant sien die Bybel die studeertafel lê. Hy sien in die boekrak die verskeidenheid onderwerpe wat die pastor al bestudeer en hanteer het. Dit skep groot vertroue, vertroue dat in hierdie plek, noodsaaklike hulp verleen kan word.
6. Die afspraak vir 'n pastorale gesprek is baie belangrik. Dit intensifiseer professionaliteit. Die pastor word daarvoor gerespekteer dat hy 'n ordelike werksprogram het. Die pastorant moet met die nodige vriendelikheid ontvang word, waarmee 'n mens 'n gas sou ontvang. Stel die pastorant gerus dat hy of

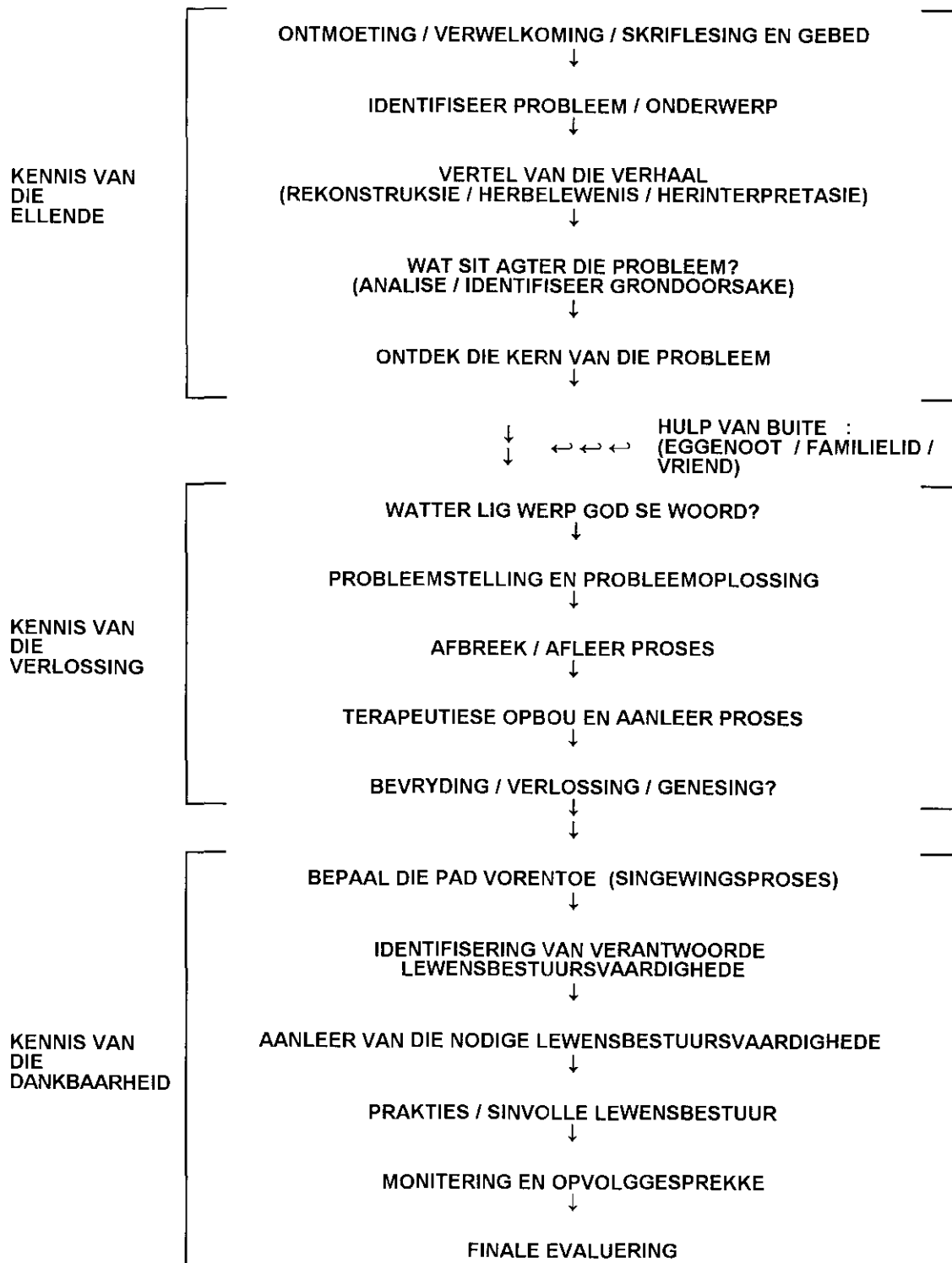
sy geen inbreuk maak op jou tyd nie, dat jy hom of haar verwag het en stel die pastorant op die gemak. Die studeertafel moet ook nie tot oorlopens toe oorlaai wees met boeke en papiere nie. Netheid skep altyd 'n netjiese indruk. Verseker die pastorant van privaatheid en konfidensialiteit te alle tye. Hou "onopsigtelik" rekord van belangrike punte, dit wil sê moet nooit so baie notas maak, dat die kontak tussen die pastor en die pastorant daardeur aangetas word nie. Onthou, 'n werklike gesprek, 'n pastorale gesprek moet plaasvind.

Omdat God die mens in sy nood wil ontmoet, is die eerste en vernaamste beginpunt van die pastorale gesprek, die Woord van God. Lees en bid mag nie nagelaat word nie. Laat hom dadelik toe om die probleem te stel. Spreek daarna direk die probleem van die pastorant aan. Kry hom direk betrokke. Die verhaal moet vertel word. Bymekaar verbypraat moet vermy word. Beide gespreksvennote moet elke minuut konsentreer op rekonstruksie, herinterpretasie en belewenisse van die verhaal. Tyd is uiters belangrik. 'n Konsultasie mag nie te lank, ook nie te kort wees nie. Gesprekke moet mekaar sinvol opvolg (byvoorbeeld eenmaal per week, 45 tot 60 minute). Indien die gewenste vordering met die probleem gemaak is, kan later maandelikse besoeke en gesprekke gereël word.

7. Luister is uiters belangrik. Gesprek is terapeuties van aard, solank daar net iemand is wat aandagtig en baie belangstellend luister. Soms is dit nodig om te luister na die rede waarom die pastorant so praat. Dit is luister agter die luister. Soveel moontlik informasie oor die onderwerp of probleem moet in die kort moontlikste tyd verkry word. Wie nie kan luister nie, het nog nie geslaag in suksesvolle gesprekvoering nie. Wees deurentyd daarvan bewus dat 'n ongepaste woord, beaming van wat gesê is, bloot 'n ontydige gebaar, die vloei van die gesprek kan belemmer. Die tegniek om die spreker deurgaans konstruktief aan die gang te hou, is so belangrik dat dit geoefen moet word. Die pastorant moet elke oomblik bewus wees van die intense belangstelling van die pastor in sy saak. Die pastorant moet tot verhaal kom (vgl. Muller, 1996)

8. Elke onderwerp of probleem verskil van aard. Soms kan 'n "informele gesprek" waar geen diepgaande emosionele faktore hulle self ontplooi nie, genoegsaam wees om die onderwerp of probleem aan te spreek. Soms is 'n paar goed gestruktureerde pastorale gesprekke nodig voordat die pastorant genoeg insig verkry het om weer sy lewe prakties te gaan bestuur. Sommige probleme is ernstig van aard. Hoogs emosionele aangeleenthede vereis 'n hele reeks gesprekke voordat die verhaal sodanig vertel is, dat pastorale hulp verleen kan word (vgl. Narramore, 1960:30 e.v.). Die bydrae wat pastoraat kan maak om die gelowige Skrifgefundeerde lewensbestuursbeginsels te help aanleer, lê veral op hierdie vlak van die pastorale gesprek. Dit vereis soms 'n hele aantal gesprekke om agter die verhaal te kom en te verstaan waarom die lewe onbevredigend bestuur is. Daarna neem dit ook nog 'n aantal gesprekke om ander of nuwe lewensbestuursvaardighede aan te leer. Die leerproses kan soms strek oor 'n hele paar gesprekke. Skematies kan die pastorale gesprek soos volg voorgestel word:

4.4.4 SKEMATIESE VOORSTELLING VAN DIE PASTORALE GESPREK IN PRAKTYK.

Pastorale beraad is 'n proses. Daarom neem dit tyd. Probleme het ook prosesmatig ontwikkel. Mense groei dikwels in hulle probleme in. Dit is soms nodig om sekere lewensbestuurspraktyke af te leer en nuwes wat werk aan te leer. Dit is hier waar die pastorale gesprek 'n geweldige bydrae kan en moet maak. Pastores moet hiervan deeglik kennis neem. Iemand wat vra om u "n paar minute" te kom spreek moet verseker word daarvan dat probleme nie in "n paar minute" opgeklaar kan word nie. Die pastorale gesprek verg tyd en daarom neem dit 'n prominente plek in in ons pastorale praktyk en amptelike bediening.

Die pastorale gesprek vind plaas met die oog op verandering. Pastor en pastorant moet deur middel van die pastorale gesprek kom tot **verstaan** van die probleem. Voordat pastorale hulp verleen kan word, moet die vraag: Wat is eintlik die probleem? beantwoord word. Pastores moet daarteen waak om te "dink" dat die probleem "verstaan" word. Oorsake moet fyn nagespeur word, om die gevolge waaraan die pastorant nou ly, te verstaan. Soms is ander mense by die oorsake betrokke en moet ook weer met hulle in gesprek getree word. Werklike oorsake vir die probleem kan soms verskuil lê onder sterk emosionele gevoelens. Die pastorant verstaan ook nie dadelik wat die eintlike probleem is nie. Dit neem tyd om te aanvaar dat 'n mens so 'n komplekse probleem in jou lewe het. Die pastorant kan so ontsteld wees deur sy huidige probleem dat hy dit moeilik vind om werklike insig in sy probleem te kry. Pastor en pastorant moet ook genoeg tyd kry (met mekaar en sonder mekaar) om die probleem te deurdink. Tyd laat mense verander. Gesindheidsverandering en gedragsverandering vind nie ineens plaas nie. Omdat die probleem gewoonlik baie swaar op die pastorant lê wil hy gou by 'n antwoord of 'n oplossing uit kom. In praktyk is dit haas onmoontlik. Pastor en pastorant sal saam 'n pad moet loop om daar uit te kom. As sodanig sal dit aan die pastorant ook verduidelik moet word. Soms word in die pastorale gesprek sekere sake eers "afgebreek" voordat nuwes "opgebou" word. Die pastorale gesprek kan soms die "afleer" van gewoontes en die "aanleer" van nuwes wat werk impliseer. Hierdie studie wil dit juis aantoon, dat pastoraat bydra om aan die gelowiges verantwoorde lewensbestuursvaardighede te laat bekom. Die teenwoordigheid van die Heilige Gees by die pastorale gesprek is die waarborg van verandering in mense se lewens. Die grond vir die verandering is geleë in die Woord

van God, waardeur Hy mense in hul nood en lewensvrae kom ontmoet. God verander mense se lewens en geen mens nie. Daarom is tyd nodig dat tot insig, verstaan en verandering gekom kan word. Beide pastor en pastorant moet geduldig wag op die Here vir die ontknoping. En as dit onder leiding van die Heilige Gees kom, moet albei dit ook raaksien. Dan vind die slotgesprekke plaas rondom die verkryging van verantwoorde lewensbestuursvaardighede wat vir die gelowige van kardinale belang is. Ek wil dit die pastorale leerproses noem. Dit hang saam met voortdurende bekering en voortgaande beweeg op die weg van heiligmaking. Dit is en elk geval soos die Bybel leer dat die lewe van die gelowige op aarde sal verloop. Dit is ook soos dit in die pastorale gesprek moet gebeur: Skrifverantwoorde lewensbestuursvaardighede is vir die gelowige nodig om sy lewe reg te praktiseer. Só beweeg hy in die rigting van die koninkryk van God, deur sy lewe op verantwoorde wyse te bestuur; vry van probleme of struikelblokke wat sy weg kan belemmer. Die verstaan van sy ellende lei tot verlossing en verlossing lei tot 'n lewe van dankbaarheid wat vir God welbehaaglik is en wat die doel van pastorale sorg is.

4.5 SAMEVATTING.

Om die verhaal in die verhaal en ook God se Verhaal in die verhaal van die mens te ontdek, is die pastorale gesprek nodig. Dit is nodig dat pastores rekening hou met die teologie van die pastorale gesprek. As dit reg benut word gee dit gehalte aan die pastorale gesprek. Al ons gesprekke staan in diens van God se Gesprek met ons. By die pastorale gesprek is minstens drie persone teenwoordig. Een daarvan is altyd God. Dit is diepste geheim van die pastorale gesprek. Daarin lê ook die sukses van die pastorale gesprek opgesluit. Wanneer pastor en pastorant ontmoet, ontmoet hulle saam God wat spreek tot die mens in sy nood, vereensaming, twyfel en radeloosheid. God gee ten slotte die oplossing. Hy spreek in die eerste en laaste plek die woord. God gebruik die pastor om sy kudde herderlik te versorg. Omdat God self die sprekende God is, moet hy in die pastorale gesprek aan die woord kom. Daarom luister beide pastor en pastorant na die Woord van God. Hy maak ons bekwaam om te spreek en die hoorder bekwaam om te luister, sodat daar inderdaad nie bymekaar

verbygespreek sal word nie. Dink hier aan die woorde van Jesaja 55:11: “So sal die woord wat uit my mond kom, ook wees: dit sal nie onverrigter sake na My toe terugkeer nie, maar dit sal doen wat Ek gedoen wil hê en tot stand bring waarvoor Ek dit gestuur het.” Wie dus die stem van die Here gehoor het, sal onder leiding van die Heilige Gees sy lewe verander en verbeter deur verantwoordelike lewensbestuursbeginsels op sy lewe te begin toepas. Die mens moet nie net antwoord op die Woord van God nie, maar ook daaraan beantwoord. Die doelstellings vir en die beginsels waarvolgens hy sy lewe bestuur, sal voortaan Skrifgefundeerd wees. Daarom spreek die pastor nie in sy eie naam en op sy eie gesag nie. Hy het ‘n dubbele taak van die Here ontvang, nl. herder en leraar. Hy dra die Woord en bedien die Woord, ook en veral in die pastorale gesprek. Hy voer gesprek in die Naam van die Here. Hy spreek sonde en onverskilligheid aan in die Naam van die Here. Hy vertroos en bemoedig en bou op, in die Naam van die Here. Sy advies aan die einde van die pastorale gesprek moet staan in die gesindheid van: “So spreek die Here.” Wanneer die pastor die lewe van die pastorant blootgelê het in die lig van God se Woord, moet hy terugtree en God die Heilige Gees toelaat om verder te handel sodat die pastorant self sy keuses voor God kan maak. Pastorale werk is prakties van aard. Daarom val dit onder die praktiese teologie. God spreek in die praktyk van die lewe tot die mens. In die praktiese bestuur van sy lewe moet daar verandering kom, sodat sy probleme opgelos kan word. Waarheid en werklikheid ondersteun mekaar. Die nood van die mens word deur die Woord aangespreek en die oplossing en antwoord vir die mens word in die Woord gevind. In die pastorale gesprek het die gebed ook ‘n sentrale plek. Die gebed kan deur die pastor of die pastorant in hul ontmoeting gebid word. As die pastorant in die gebed, sy nood uitstort voor die Heer, is dit nie alleen goeie terapie nie, maar kan die inhoud van die gebed later dien as gespreksbasis vir voortgesette pastorale gesprekke. Hierdie saak van die gebed, nl. wie doen die gebed, is opsioneel en hang af van die omstandighede. Onlosmaaklik vir die pastorale gesprek is die **geloof, hoop en liefde** wat in **1 Korintiërs 13** so uitnemend beskryf word.

Die aktualiteit van ons onderwerp is deeglik in hierdie navorsing onderstreep. Enkele praktiese riglyne vir pastores is getrek met betrekking tot pastoraat. In hoofsaak kom

pastoraat neer op wat ons lees in Romeine 12:1-2: "En nou doen ek 'n beroep op julle, broers, op grond van die groot ontferming van God: Gee julleself aan God as lewende en heilige offers wat vir Hom aanneemlik is. Dit is die wesenlike van die godsdiens wat julle moet beoefen. Julle moenie aan hierdie sondige wêreld gelyk word nie, maar **laat God julle verander deur julle denke te vernuwe**. Dan sal julle ook kan onderskei wat die wil van God is, wat vir Hom goed en aanneemlik is."

Die uitdaging aan pastoraat vandag met die oog op die verwerwing van Skrifverantwoorde lewensbestuursvaardighede is groot. Aan hierdie uitdaging moet die praktiese teologie nog baie aandag gee in belang van die koninkryk van God en die welwese van die gelowiges, sodat die sprekende God in die lewe van die mens aan die woord kan kom en aan die woord kan bly.